

DET KONGELIGE BIBLIOTEKS PORTRÆTSAMLING OG JUSTITSRÅD A. STRUNK

AF

N. L. FAABORG

I omkring 150 år, fra dets stiftelse under Frederik III, havde Det store kongelige Bibliotek og Kunstkammeret boet under samme tag, i en periode endda under samme daglige ledelse¹⁾, knyttede sammen ved de kongelige interesser, som de skyldte deres oprindelse, fortsatte beståen og udvidelse næsten til bristepunktet; for bibliotekets vedkommende mere i fysisk forstand, thi pladsmanglen var katastrofal – for Kunstkammeret tillige præget af en idémæssig krise. En så tilfældig ophobning og anbringelse af antikviteter, kunstværker, „allehånde Naturens baade rare og monstreuse Producter“, artificiosa og alskens snurrepiberier „ordnet“ efter materialer, udgørende landets nationalmuseum, var håbløst forældet i museumsmæssig henseende og ganske ude af trit med de fremskridt og den specialisering, som kendetegnede videnskabens udvikling i de forløbne år. Resultatet blev som bekendt en fuldstændig

Foroven: F. A. Müller. Kobberstik af J. F. Clemens efter J. Wiedewelts marmorrelief fra 1795 i Det kongelige Bibliotek.

opløsning af Kunstammereret 1824-25 og en fordeling af indholdet på en række nye museer og samlinger, oprettede efter faglige kriterier.²⁾

Det var også en ny videnskab, kunsthistorien, som blev den direkte årsag til, at den mere kunstnerisk betonede del af bibliotekets store kobberstiksamling i 1835 blev udskilt som en særlig samling, „en Formindskelse, som dog i høi Grad maa ansees for hensigtsmæssig og velgiørende, da derved er fremkaldt en ny, selvstændig og allerede i sin første Tilværelse blomstrende Institution – Den kongelige Kobberstiksamling.“ Denne samlings tilblivelse som et resultat af den holstenske kunsthistoriker C. F. von Rumohrs besøg i 1826, har Palle Birkelund udførligt gjort rede for i sin afhandling „J. Wasserschele og Det kongelige Bibliotek. Den kongelige Kobberstiksamlings tilblivelse.“³⁾

Ved gennemlæsningen af bibliotekaren, konferensråd E. C. Werlauffs memoranda til bibliotekschefen overhofmarskal A. W. Hauch, kunne man måske få indtrykket af en vis lettelse ved at komme af med den „kunstneriske“ del af kobberstiksamlingen, som man hverken havde plads til eller fagfolk til at ordne, men denne åreladning betød dog ingenting, at biblioteket derved blev tomt for billeder. Een samling på henved 4500 kobberstik – Pinacotheca Dano-Norvegica – erhvervet i 1796 af boet efter stempelpapirforvalter F. A. Müller, blev som en selvfølge holdt helt uden for separationsplanerne og udgjorde nu grundstammen i bibliotekets billedsamling. I den „Udsigt“, som grundlæggerens søn, A. G. Müller, udgav i 1796, fremhæver han at „ikke alene til Fædrene – landets Konsthistorie findes i dette Værk et vigtigt Bidrag . . . men endog til Fædrenelandets Historie i egentlig Forstand kan Værket ei ansees at være en ubetydelig Kilde, da heri findes paalidelige Underretninger om adskillige ikke uvigtige, skjønt lidet bekjendte, Danske og norske Mænd, om fremmede Kunstneres Forbindelse med Danmark, om Steders og Bygningers fordums Udseende . . .“ altsammen bragt sammen af grundlæggeren i den hensigt „at bringe Samlingen til den Grad af Fuldstændighed, at den kunde gavne dem, der dyrker Fædrenelandets Historie“. Man ser, at samlingen er opstået og udviklet under påvirkning af de samme „fædrenelandsk“ betonede strømninger under den guldbergske periode som frembragte Wiedewelts nationalhistoriske mindesmærker på Jægerspris og O. Mallings umådelig populære bog „Store og gode Handlinger af Danske, Norske og Holstenere“ i 1777, ja, den kunne næsten betragtes som illustration til denne.

Indenfor bibliotekets mure blev samlingen da også opbevaret og behandlet med behørig respekt som et nationalt klenodie, og udenfor blev den betragtet som et kildemateriale af høj rang. Det viste sig især, da

Hauch omsider i 1831 måtte krybe til korset overfor den nyopdukkede stjerne på den kunsthistoriske himmel, den overmåde selvsikre N. L. Høyen, og bede ham om at foretage en revision og nyordning af portrætsamlingen på Frederiksborg slot. Høyen, der havde fået sin vilje, sagde ja. „Han udbad sig kun, hvad der behøvedes for Arbejdets Udførelse, nemlig at man vilde overlade ham et Værelse på Slottet selv og udlaane ham dels de Fortegnelser over Malerierne, som Commissionens ældre Medlemmer havde forfattet, dels den store Samling af kobberstukne Portræter, som Conferensraad F. A. Müller i sin Tid havde samlet, og som opbevares paa det Kongelige Bibliothek i 15 mægtige Folio-Bind, under Navn af Pinakotheka Danico-Norvegica⁴.) Dette blev øjeblikkelig indrømmet. Pinakotheket blev indpakket i 4 svære Kasser, og en stor Rustvogn med fire Heste blev stillet til hans Raadighed for at befordre dem tillige med ham selv. To Kuske i kongeligt Livré sad foran, og Høyen havde sin Morskab af saaledes at kjøre i kongelig Vogn, skjøndt det rigtignok var en Pakvogn, og den selv som saadan ikke var i den bedste Stand. Da den kom på Jægerbakken ved Frederiksborg, knak Axelen, men baade Høyen selv og Pinakotheket kom dog i god Behold til Slottet“.⁵) Der er næppe tvivl om, at pinakotekets kobberstukne portrætter ved denne lejlighed har vist sig at være et førsterangs hjælpemiddel til en personalhistorisk og kunsthistorisk bestemmelse af de malede portrætter på slottet.

Til daglig blev Müllers pinakotek opbevaret på den nordiske sal under former, som den berømte museumsmænd C. J. Thomsen (1788-1865), kaldte sand kongelige „og indrettet til at kunne modtage Forøgelse og Suppleringer, hvad man ganske har forsømt siden 1795. Naar der sørges for, at Forordningerne overholdes, er denne Samling sikret Exemplarer af alt, hvad der udkommer i Danmark“⁶) tilføjer Thomsen med ubeføjet optimisme, thi som det skulle vise sig, var pligtafleveringen netop det svage punkt når det gjaldt en regelmæssig forøgelse af billedsamlingen.

Fandt nu Thomsen opbevaringen „kongelig“ – han sigter vel mere på de smukke omgivelser end på de temmelig prunkløse folianter, hvori de var opklæbede – så var pinakotekets og den øvrige billedsamplings pleje og bestyrelse jo mindst lige så vigtig. Forudsætningen herfor var jo at idetmindste een person indenfor bibliotekets mure interesserede sig for samlingen og gjorde noget ved den. Personen fandtes også, det var Frederik Fabricius, født 1789, volontør i bibliotekets udenlandske afdeling fra 1823 men senere fortrinsvis beskæftiget ved den nordiske sal, d.v.s. danske afdeling, hvortil pinakoteket og den øvrige billedsamling hørte. Fabricius, ugift, tidlig tunghør, i størstedelen af sin funktionstid

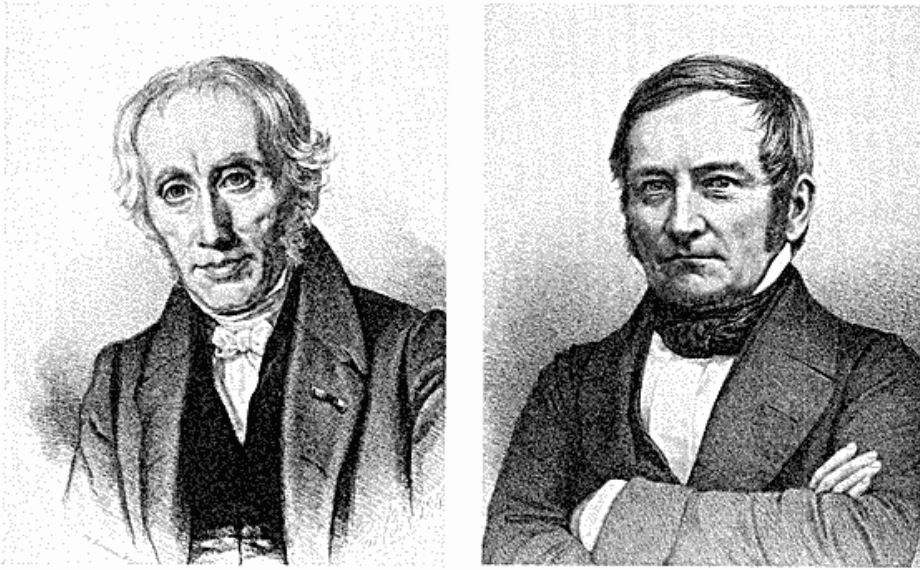
stokdøv men ikke destomindre vital og munter som få, delte sin tid mellem Studenterforeningen, som han var med til at stifte i 1820 og især prægede med sine muntre viser og komedier, og biblioteket, hvor han arbejdede med sin „ufortrødne, men næsten dræbende Flid“. Dertil kom i 1831 stillingen som viceprovst på Regensen, en post han bevarede resten af sit liv, elsket og æret af alumnerne til sin død 1873. Han var, skrev en af hans slægtninge „paa ingen Maade noget Dusinmenneske, men heller ikke et Menneske med Anlæg for selvstændig Forskning“.7) Hvad det her drejede sig om var praktik: ordning, registrering og regelmæssig forøgelse af billedsamlingen.

Hvordan Fabricius vilde gribe sagen an ved vi god besked om fra et stort memorandum, som han afleverede til Werlauff 8.10.1837,⁸⁾ altså to år efter at den kongelige Kobberstiksamling var grundlagt. Som det straks vil fremgå af indledningen, var det en udenforståendes – en mulig og ingenlunde ukvalificeret konkurrents nærgående interesse for Müllers pinakotek, som tvang Fabricius til at fremstille sine synspunkter om billedsamlingen, idet han samtidig benyttede lejligheden til at gøre opmærksom på sine egne, ikke altfor gunstige forhold:

„Idet jeg herved efter Deres Hoivelbaarenheds Opfordring nedskriver nogle faa Bemærkninger med Hensyn til Hr. Auctionsdirecteur Ficks Forslag, være det mig tilladt, ved et Par Ord foreløbigen at omtale mig selv.

Strax efter min Ansættelse ved Bibliotheket vakte den *Müllerske Kobberstiksamling* min opmærksomhed, og jeg indsaa det Ønskelige i, at denne Samling kunde blive fortsat, skjøndt efter en noget forandret Plan. Men, ligesom de Kobbere, Bibliotheket eiede, vare for faa, til at der med kunde gjøres noget, saaledes var mit Bekjendskab med Bibliotheksvæsenet for nyt, til at jeg turde have fremkommet med Forslag, hvortil desuden kom, at mine Forhaabninger netop dengang havde modtaget en Retning, som fjernede mig fra det egentlige Bibliotheks Studium. Min hele Virksomhed indskrænkede sig derfor til, at jeg i Sommerferien 1828 ordnede hvad Kobbere Bibliotheket eiede, for at sikre dem for Bedærvelse. Jeg blev nu Copist; men, skjøndt jeg dengang ogsaa om Eftermiddagen arbejdede i Bibliotheket, var mine Forretninger dog saa mange, at der ikke levnedes mig Tid til at tænke paa denne Samling, til hvis Fortsættelse jeg desuden ingen Resourcer kjendte.

Min nuværende Stilling i Bibliotheket er den, jeg stedse har ønsket mig, og det mangler mig hverken paa Planer til Bibliothekets Tarv eller paa Lyst til at udføre dem, hvorved jeg ikke skal nægte, at det, at jeg ved sidste Avancement blev med Hensyn til Gageringen sat saa langt under

T.v. E. C. Werlauff. Lit. af Em. Barentzen 1842. – T.h. Frederik Fabricius. Litografi af I. W. Tegner efter daguerreotypi.

mine Formænd, særdeles nedslag mig; men Hensyn til mig selv i min fremrykkende Alder, og forandrede Familieforhold, gjøre mig det til Pligt, at gribe hvad Bifortjeneste der tilbydes mig, skjøndt jeg derved desværre tvinges til, lig Bibliothekets øvrige Embedsmænd, kun at arbeide i den egentlige Kontortid, om hvis Utilstrækkelighed ingen kan være bedre overbeviist end jeg selv. Imidlertid har jeg ingenlunde tabt den Müllerske Kobberstiksamling af Sigte, med hvis Fortsættelse jeg iaar paa en Maade agtede at begynde med den af Hr. Conferentsraaden bifaldte Portraitsamling, hvortil haves endeel Materialer. – Deres Høivelbaarehed undskyldte denne min Indledning, som vistnok er overflødig, men som jeg følte en vis Trang til at nedskrive.

Med Hensyn til den Müllerske Kobberstiksamling synes ved første Øieblik det simpleste at være, at den blev forenet med den kongelige Kobberstiksamling, til hvem ogsaa Fortsættelsen blev overladt; men, da Samlingen egentlig har mere historisk Værdi end Kunstværdi, og altsaa mere søges af Lærde end af Kunstnere, blive dog dens rigtige Plads i Bibliotheket, hvor de videnskabelige Hjælpebidler haves paa rede Haand. Fortsættelsen bør altsaa ogsaa foretages af Bibliotheket, og, som jeg troer, paa følgende Maade.

Den Müllerske Kobberstiksamling bør, ligesom den Hielmstierneske Bogsamling, bevares uforandret i sin nuværende Tilstand og i det Høieste ved Leilighed tilføies de enkelte Blade som i Catalogen ere anførte som manglende; thi den noget feilfulde Ordning har med en *afsluttet* Samling af den Natur ikke saa meget at betyde, især naar man som her har en Katalog, der let lader En finde, hvad man søger, og Samlingens Udstyrelse er for smuk og rig til at forstyrres. –

Fortsættelsen eller, som jeg hellere vilde kalde den, den nye Samling, troer jeg derimod man, med Hensyn til dens dobbelte Hensigt, den kunsthistoriske og den nationalhistoriske, bør give følgende 3 Afdelinger: 1. Danske (og Norske før skilsmissen) Kobberstikkeres samlede Arbejder. 2. Portraitter og 3. Danske Prospecter, Grundtegninger, Bygninger etc. (Topogr. Samling). 1ste Afdeling ordnes chronologisk saavel med Hensyn til de enkelte Kobberstikkere som til deres Arbejder. Det kunde maaske være et Spørgsmaal, om det med den enkelte Kunstner f.ex. J. F. Clemens, ikke var vigtigere at ordne hans Arbejde efter visse Classer, som: Historiske Stykker, Landskaber, Portraitter, men jeg formener dog at den chronologiske, som den i kunsthistorisk Henseende vigtigste bør være at foretrække. Et andet Spørgsmaal bliver, om man, naar man kun har et Blad, skal beholde Portraittet eller Prospectet i denne Afdeling eller optage den i een af de følgende. Besvarelsen beroer paa, enten man sætter det kunsthistoriske eller det nationalhistoriske Øiemed overst. Det første anseer jeg for det vigtigste, skjøndt der er meget som taler for begge Anskuelser; men i de fleste Tilfælde vil man nok kunde erholde tvende Blade, og, hvor dette ikke kan skee, vil en Henviisning fra den ene Afdeling til den anden hæve Vanskeligheden. –

I de tvende andre Afdelinger optages saavel Kobberstik som Steentryk, Træsnit etc., saavel af Danske som fremmede Arbejder. Absolut Fuldstændighed er her ikke at tænke paa, men man bør just ikke forkaste noget, fordi det ei har Kunstværdi. – Portraitsamlingen ordnes simpelt alphabetisk, dog saaledes at Kongehusets Portraiter sættes i Spidsen; Prospectsamlingen ordnes geografisk. – Det kunde endelig være et Spørgsmaal, om man i den nye Samling ogsaa skulde optage Blade, som allerede findes i den Müllerske Samling. At kjøbe saadanne Blade vilde vel ikke være tilraadeligt, uden maaske et enkelt udmærket til første Afdeling; men hvad man alt havde eller fik frit, burde dog nok bevares. Angaaende Maaden at bevare Bladene paa, da er upaatvivlelig den i den kongelige Kobberstiksamling vedtagne Maade, at *fæste* den til løse Blade, i enhver Henseende den hensigtsmæssigste. – Den nye Samling maa iøvrigt først skabes, da Bibliotheket, naar undtages endeel Portraiter,

J. C. Fick. Udsnit af Ernst Meyers radering fra 1825: Gruppebillede af kunstnere og kunstlere i Rom. Originalens størrelse.

saa godt som intet cier, og, endskjøndt de nyere Danske Kobberstik just ikke ere talrige vil det dog maaskee falde noget vanskeligt og bekosteligt at faa disse samlede, hvorved *Hr. Fick* vistnok kunde virke betydeligt, ligesom hans Kundskab til danske Kobberstik overhovedet vilde være til betydelig Hjælp med Ordningen. Hvorvidt det iøvrigt vilde være rigtigt at ansætte en egen Inspecteur ved denne Samling tilkommer det naturligviis ikke mig at bedømme; men det forekommer mig, dels at *Hr. Fick* uden denne Titel vilde kunne udrette det selv samme som med den; deels at Samlingen er for liden til at kræve en egen Embedsmand, og Bibliothekspersonalets Antal allerede forekommer mange for stort; deels endelig, at en saadan Udnævnelse synes at maatte kaste en vis Skygge på Bibliothekets Embedsmænd,⁹⁾ der jo dog til dagligt Brug maatte fremvise Samlingen og altsaa vide Besked med den, og af hvilke een let vilde, saameget som behøvedes, kunde sætte sig ind i den danske Kunsthistorie.

Deres Høivelbaarenheds ærbødige Fabricius.

Regensen d. 8 October 1837.

Den direkte anledning til dette vægtige memorandum var jo, som det fremgår af indledningen, justitsråd J. C. Ficks forsøg på at blive inspektør

ved Müllers pinakotek. Fick, (1788-1864), der havde været knyttet til fru Dannemands husholdning som hovmester og taget sig af både fruens og børnenes økonomiske problemer, havde herved gjort sig personlig fortjent af monarken, Frederik VI, som belønnede ham med posten som auktionsdirektør i København, en stilling der satte ham istand til at dyrke sine kunstneriske interesser på rejser og anlægge en værdifuld og meget søgt kunstsamling. Fick var ven og bekendt med de fleste af sin samtids kunstnere, men havde særlig interesseret sig for kobberstikkeren J. F. Clemens, om hvem han i 1852 udgav et grundlæggende skrift. Allerede i 1818 tog Fick initiativet til oprettelsen af en kunstforening, som det dog først lykkedes ham at få stiftet i 1826 efter en lang kunstrejse i Tyskland og Italien. Således kvalificeret og ovenikøbet protegeret af selve monarken,¹⁰⁾ har det væsentligste argument imod en ansættelse, hvorfor Fick ikke krævede det ringeste vederlag, været, at samlingen var for lille og at ansættelsen iøvrigt måtte kaste en vis skygge på bibliotekets embedsmænd.

Af Fabricius' memorandum fremgår iøvrigt det væsentlige at han selv allerede i 1828 „ordnede hvad Kobbere Bibliotheket eiede, for at sikre dem for Bedærvelse“, hans første fortjenstfulde handling i så henseende, men iøvrigt blev der ikke tid og lejlighed til at gøre noget virkeligt systematisk arbejde med fremtiden for øje førend han 1835 blev bibliotekssekretær. Alle er åbenbart enige om at bevare Müllers pinakotek som en særsamling, og det er derfor fortsættelsen – den nye samling – som han samler sin interesse og sine planer om. Det er interessant at konstatere, at Fabricius her i sin opdeling stadig bygger på samlingens dobbelte hensigt, den kunsthistoriske og den nationalhistoriske, hvorfor han deler den i tre afdelinger, 1) danske (og norske før 1814) kobberstikkeres samlede arbejder, 2) portrætter, 3) danske prospekter, grundtegninger, bygninger osv. Selve ordningen skal være kronologisk og alfabetisk, derom hersker ingen tvivl, men det er jo indlysende at den første afdelings eksistens på et kunsthistorisk plan ustandselig måtte skabe tvivl om, hvad der så rettelig burde være i de to andre afdelinger. Selvom kobberstiksamlingen netop blev oprettet i 1835 med et kunstnerisk og kunsthistorisk aspekt, så må det dog konstateres, at målsætningen for bibliotekets billedsamling endnu var uklar; det forløsende og samlende begreb, det dokumentariske, nævnes ikke med et ord i denne redegørelse. Den nye samling, der skulde fortsætte Müllers pinakotek, var altså kun i sin vorden, og Fabricius udtalelser må derfor jævnføres med de tanker som biblioteksledelsen gjorde sig om en udbygning af billedsamlingen. Herom udtaler Werlauff sig i et memorandum af 23.11.1842 til bibliotekschefen, overkammerherre

C. J. Thomsen. Tegning af J. V. Gertner på Frederiksborgmuseet. Originalen måler 23,5 × 18,8 cm.

J. S. von Mösting.¹¹⁾ Anledningen var igen auktionsdirektør Fick, som så langt fra var blevet bitter over at biblioteket i 1837 havde erklæret sig uinteressert i hans direkte medarbejderskab, at han endog nu i 1842 ved en henvendelse direkte til Werlauff, tilbød sin samling af kobberstik til biblioteket, og igen uden ringeste vederlag.

Efter en kort omtale af det urørlige fundament, Müllers pinakotek, kommer Werlauff ind på sit syn på billedsamlingens fortsættelse: „ . . . Da denne uskattefrie, saavel for Fædrelandets Kunsthistorie som for dets Personalthistorie, Topografie m.m. høist vigtige Samling ikke naaer længere end til 1794, har Bibliothekets Bestyrelse ladet det være sig magtpaaliggende, saavidt muligt at fortsætte den med senere her udkommende Kunstarbejder i Kobberstik, Steentryk m.m. hvoraf ifølge de Kongelige Anordninger Frie-Exemplarer skulde afgives til det store kongelige Bibliothek. Men Bestyrelsen er for længe siden kommen til den Overbeviisning, at det for en offentlig Indretning af den udstrakte Virksomhed, som vort Bibliothek, er umuligt at offere en enkelt Underafdeling, som den her omtalte danske Kobberstiksamling, en saa speciel Omhu, at Fortsættelsen vilde kunde svare til den oprindelige Samlings Fuld-

stændighed. Det maa nemlig ansees for umueligt tilstrækkeligen at kontrollere Frie-Exemplares Aflevering til Bibliotheket af her udkommende Kobbere, Steentryk m.m. Da de fleste saadanne aldrig anmeldes til offentligt Salg, da mange Portraiter, Prospector m.m. bekostes af Private blot til eget Brug, ei at tale om, at Kobberstik og Lithographier, henhørende til vort Fædrelands Historie, som udkomme i Landet, vanskeligen kunde blive Gienstand for Anskaffelse. Man har derfor længe indseet, at den eneste Maade, hvorpaa den Müllerske Kobberstik Samling, efter samme Plan og med lignende Fuldstændighed, kunde tænkes fortsat med det sidste halve Aarhundredes Frembringelser af dansk Kunst, vilde være den, at en dansk Samler muligen kunde faa Leilighed til at tilveiebringe en lignende Samling, for det omtalte Tidsrum, og at denne engang i Tidens Løb, kunde blive acqviseret for det kongelige Bibliothek.

Dette Haab er nu gaaet i Opfyldelse. Auctions-Directeuren her i Staden, Justiceraad Fick eier en af de rigeste og meest betydende Samlinger af Kobberstik her i Landet. Denne Samlings danske Afdeling indeholdt allene over 2000 Blade, dels vedkommende dansk Historie og Topographic, blandt hvilke Samleren, ved sin Embedsstilling og ved sit personlige Forhold til indenlandske Kunstnere, har havt Anledning til at erholde ikke faa Sielenheder og unike Blade.

Men, da forandrede Omstændigheder have hindret Eieren fra at benytte denne Deel af hans Samling, saa meget som hidtil, har han, efter derom giordt Tilbud, hvorom jeg i Sommer gav mig den Ære, foreløbigen at underrette Deres Excellence, tilstillet Bibliotheket alle sine danske Kobberstik m.m. for at den Müllerske Kobberstiksamling, deraf kunde forøges og fortsættes“.

Werlauff har gjort op at henved 1600 blade af den Fickske samling mangler i biblioteket og at tilvæksten for billedsamlingens danske afdeling vil udgøre „15 hele Kobberværker, 140 Portraiter, 145 Prospector, 447 Blade over forskellige Genstande, 762 til Bøger henhørende Kobbere og Lithographier“, ialt ca. 1600 blade, „hvis Værd for Bibliotheket endnu tør forhøies ved det grundede Haab, at den patriotiske Giver, ogsaa i Fremtiden vil afgive, hvad der maatte forekomme ham til Samlingens Forøgelse.“ Werlauff slutter med at indstille at det måtte behage excellencen at afgive H. M. Kongen en beretning om gaven og at giveren „maa erholde en Tilkiendegivelse af Allerhoistsammes Velbehag med denne Gave“, samt at giveren måtte modtage „en eller anden Udmærkelse, som Tegn på H. M. Kongens naadigste Erkiendtlighed“.

Denne gang blev hr. Fick ikke afvist. Man modtog gaven med kyshånd og kong Christian VIII anerkendte den „med Allerhøieste Velbehag og

Naade“ og tilføjede: „vilde Vi som Beviis herpaa skjænke ham en af de nyere til den Danske Historie hørende Medailler“. Møsting foreslog Christian VIII.s kroningsmedalje i guld som en passende erkendtlighed.

Selvom billedsamlingen således modtog en betragtelig forøgelse ved den Fickske donation, så var det dog stadig meget små tal der regnedes med, især hvad angår danske portrætter. Herpå skulde der jo bødes ved en stadig, jævn strøm af blade fra kobberstikkere, stentrykkerier og fra kunstnerne selv, men den udeblev, da pligtafleveringen aldeles ikke fungerede efter hensigten, thi, som Fabricius skriver i et memorandum til Werlauff 19.3.1842: „Naar undtages det kongelige Steentrykkeri, som iagttager den største mulige Nøiagtighed, og den Bærentsenske lithografiske Anstalt, leverer overhovedet ingen Kunstner Noget af sine Arbeider til Bibliotheket; dog har jeg iaar faaet eet Blad fra den yngre Eckersberg. Under saadanne Forhold vil det være umuligt for Bibliotheket at sikre sig en nogenlunde fuldstændig Samling af, hvad der udkommer, og som ifølge Forordningen burde afleveres til Samme“. ¹²⁾

I sin beretning til Werlauff 1.1.1848, ¹³⁾ synes Fabricius idetmindste at være blevet mere tilfreds med de københavnske litografers afleveringer og giver iøvrigt en interessant oversigt over portrætsamlingens tilstand: „... De Steentrykkerier, som findes i Kjøbenhavn, have alle indsendt deres Arbeider for 1846, hvorimod intet er indsendt fra Provinserne, uagtet dog der nok findes et Par Steentrykkerier, f.ex. i Aalborg og Odense, hvilke dog rimeligviis kun besørger simple Sager, som Priis-couranter, Adresser etc. hvilke Forordningen ikke omfatter. Fra Hertugdømmerne indsendes aldrig noget fra de flere der eksisterende Steentrykkerier, hvortil de nok heller ikke ere forpligtede. –

Ved de mangfoldige Maader, hvorpaa nu slige Tegninger frembringes (Kobberstik, Xylographi, Lithographie, Galvanographi, Stylographie og Chemitypie) samt derved, at Forlæggerne ofte forskrive fra Udlandet de til Bøgerne hørende Illustrationer, især Staalstik, er det umuligt i saa Henseende at føre den nødvendige Kontrol, og Bibliotheket har derfor desværre ikke faa Skrifter henliggende uindbundne, af Mangel paa de til samme hørende Illustrationer, om det end undertiden lykkes mig, med mit Kjendskab til Byens Boghandlere, at skaffe enkelte tilveie . . .

Af Bibliothekets nye Samling af Kobbere og Lithografier er Portrait-samlingen nu ordnet, og jeg tillader mig at hoslægge et Ark som Prøve paa den Maade, hvorpaa jeg har tænkt mig Fortegnelsen forfattet. Ved Portraiterne over Privatpersonerne behøves en egentlig Beskrivelse ikke, men i deres Sted skulde træde en kort Efterretning om den paagjældende Person saaledes som i Fortegnelsen over Müllers Kobberstiksamling.

Portraitsamlingen udgjør saaledes som vedstaaende Liste fremviser 1.667 Blade eller rigtigere 1.700 Blade, da nogle i den seneste Tid tilkomne Blade endnu ikke ere optagne i Samlingen. Blandt dem, der have skjænket Portraiter tillader jeg mig at nævne Secretair Strunck, der ofte paa denne Maade har viist sin interesse for Samlingen, og afdøde Borchs¹⁴⁾ Svingerøn Schiøtz¹⁵⁾ i Roskilde, der tillod mig af sine Doubletter at udtage hvad Bibliotheket manglede. Grundlaget bliver imidlertid for de nyere Portraiter, hvad der er leveret fra Kobberstikkerne og Steentrykkerierne, og for de ældre hvad der ved Justitsraad Thiele blev givet fra den kongelige Kobberstik Samling; thi hvad Bibliotheket af Portraiter modtog fra Justitsraad Fick var kun ubetydeligt. Nogle, tildeels meget sjældne Blade, har Bibliotheket tilkjøbt sig paa Auctioner“.

Af de ca. 1700 portrætter som Fabricius anfører fra den nyere samling er de ca. 400 fyrstelige. Det er stadig meget beskedne tal, men når Christian IV f.eks. kun opføres med 36 blade, og heri endda er henregnet hans nærmeste familie, så må jo hertil lægges 69 portrætter af kongen i Müllers pinakotek og de ikke få som fandtes indsat i bøger. Tilbage står nu for Fabricius ordningen af de tre andre afdelinger, topografien, de historiske blade og „Kobberstikkernes Arbejder (forsaa vidt de ikke henføres under de foregaaende Afdelinger). Til denne Afdeling har den Fickske Gave leveret et meget betydeligt Antal Blade, der altid have en kunsthistorisk Interesse, om de end kun findes tildeels i daarlige Exemplarer og i artistisk Henseende kun have ringe Værdi“. Som man ser, stiller det „kunsthistoriske“ synspunkt sig endnu hæmmende for en helt konsekvent ordning af samlingen som helhed.

Desværre hørte Fabricius op med ordningen af billedsamlingen allerede i 1850erne; formentlig har andre opgaver i danske afdeling beslaglagt den nu stokdøve mands arbejdskraft, hvortil kom udarbejdelsen af en række bogfortegnelser. Hvor fortjenstfuld Johannes Vahls indsats som Fabricius' efterfølger i danske afdeling end har været, så har han ikke interesseret sig synderligt for billedsamlingen: „Der var det Underlige, at Vahl paa Embedsvegne modtog de indsendte Blade og gav Kvittering for dem, i det Hele holdt Kontrol med at Afleveringen regelmæssig fandt Sted; men han havde den Mening, at det store kongelige Bibliothek ikke burde opbevare disse Blade, og derfor lagde han dem paa et Bord i Kobberstiksalen, lod dem hobe sig op og gjorde ikke Noget ved dem“.¹⁶⁾ Således var tilstanden da Chr. Bruun i 1870erne tog på sig at genoprette det i gennem år forsømte ordningsarbejde, idet man nu for de ikke-fyrstelige portrætters vedkommende kunde støtte sig på en trykt katalog, ikke, som man måske kunde forvente, udarbejdet af en af bibliotekets

T.v. A. Strunk. Litografi efter daguerreotypi. I. W. Tegners lith. Inst. – T.h. Wilhelmine Strunk f. Eisen. Lystryk efter fotografi.

embedsmænd, men af en museumsmand, den af Fabricius nævnte „secretair“ A. Strunk, hvis daglige arbejdsfelt var arkæologien, og som nærmest syslede med grafiske blade som en hobby.

Christian Adolph Frederik Strunk er født 24.4.1816 i Århus og søn af en købmand. Han opgav på grund af sygdom at tage studentereksamen og blev 1835 immatrikuleret på kirurgisk akademi, men kom snart igennem sin familie i forbindelse med C. J. Thomsen, der i april 1837¹⁷⁾ ansatte ham som assistent ved den oldnordiske samling på Christiansborg. Strunk hørte således fra sin tidligste ungdom til den kreds af arkæologer, som C. J. Thomsen med sin vældige autoritet både som menneske og som museumsmand, på engang opdrog og beskyttede, udlærte og dominerede lige til sin død i 1865. Kun Worsaae, som var Strunks nære ven, lykkedes det i kraft af sin overlegne videnskabelige begavelse og ukuelige fremdrift, at frigøre sig for kæmpen, medens Strunk, der var uden brillerende egenskaber, villigt fandt sig i en beskeden, men slidsom stilling. Størstedelen af Strunks tilværelse som arkæolog og museumsmand var helliget det praktiske arbejde ved indretning og opstilling af de nye samlinger, som opstod ved opløsning af Kunstkammeret. Hans viden om disse samlingers indhold var overordentlig grundig, derom vidner de talrige breve til arkæologen, professor Sven Nilsson (1787-1883) som han på en enestående hjælpsom måde i regelmæssige korrespondancer holdt underrettet om de nye fund og erhvervelser, der strømmede ind i old-

sagssamlingen som et synligt resultat af Thomsens folkelige oplysningsarbejde. Brevene vidner også om Strunks evne til skarp iagttagelse og koncis beskrivelse af genstande, evner som han fik god anvendelse for ved sine senere portrætbeskrivelser.

C. J. Thomsens videnskabelige og kunstneriske interesser var vidtspændende. Fra numismatiken gik vejen over nordisk og klassisk arkæologi til malerier og kobberstik. På alle områder var det mere hans intuitive begavelse end hans lærdom, hans uhildede, praktiske og nøgterne betragtninger mere end teoretisk viden, der førte til resultater. For at udvide sine kundskaber og for altid at have et studiemateriale ved hånden, begyndte den velhavende mand allerede som ganske ung at samle, først og fremmest mønter, men også malerier og grafik. Hans syn på værdien af en kobberstiksamling er praktisk og typisk for en tid, hvor adgangen til de store, berømte kunstsamlinger var betydeligt vanskeligere end nuomstunder. Herom skriver han 8.12.1823 til sin ven, den unge svenske numismatiker og historiker Bror Emil Hildebrand (1806-84): „... Omendskiønt Kobberstik kun er Skygger af Kunstværket og, naar det ej er Originalraderinger, at betragte som Oversættelser, men da Sverrig ej har mange ypperlige Malerier og det er nødvendig at danne sig et Begreb om, hvorledes de fortrinlige Malere til forskjellige Tider have søgt at udtrykke deres Følelser og Tanker, gjør jeg Dem opmærksom paa, at det er en Vej til at forstaae eller rettere ahne, hvad De med Tiden kan vente at see – søg at blive bekjendt med nogen, som har en instructiv Kobberstiksamling, det vil nytte Dem“.¹⁸⁾

Det er jo en rimelig tanke, at Thomsen har doceret de samme læresætninger for sine hjemlige disciple som for sine udenlandske, og at Strunk, da han er begyndt at samle grafik, har været under stærk påvirkning af Thomsen.¹⁹⁾ Selvom Thomsen hverken var portrætforsker eller speciel portrætsamler, så havde han dog indenfor det område som Strunk koncentrerede sig om: Danske portrætter, ydet en meget betydningsfuld indsats ved at påvise, at portrætterne af kongerne Hans og Christian I var blevet forvekslede allerede siden Frederik II's tid.²⁰⁾

Med sine beskedne indkomster købte og tilbyttede Strunk sig efterhånden en anseelig samling og kom derved i livlig forbindelse med andre samlere af grafik, hvoriblandt de betydeligste foruden Thomsen var F. S. Bang, C. Schiøtz, F. A. Mørck og Gottfred Schaper.²¹⁾

Som vi så af Fr. Fabricius' beretning til Werlauff af 1.1.1848, var forbindelsen med det kgl. Bibliotek allerede livlig fra slutningen af 1840'erne. Strunk forærede biblioteket ikke så få blade og har været biblioteket og Fabricius til hjælp ved auktioner og kontakter i udlandet. F. S. Bang

var i en årrække i London, ansat hos C. J. Hambro, men brevvekslede livligt med Strunk, hvem han fra England skaffede mange sjældne blade, hvoraf en del havnede i biblioteket, andre i kobberstiksamlingen. Strunk gjorde gengæld ved at sende Bang danske portrætter fra sin dublet samling og drog omsorg for, at også kobberstiksamlingen sendte portrætter som tak for en stor sending raderinger.²²⁾

På et tidligt tidspunkt har Strunk påbegyndt en udførlig fortegnelse over sine egne portrætter²³⁾ og har hertil søgt at skaffe sig de nødvendige personallistoriske og kunsthistoriske oplysninger, som på besværlig vis måtte hentes fra mange forskellige kilder. Det første Dansk biografisk Lexikon begyndte først at udkomme i 1880'erne. Weilbachs Dansk Kunstnerlexikon 1877-78 og Wibergs Præstehistorie i 1870-71. Til gengæld ydede naturligvis Th. Erslews forfatterlexikon (1843-68), C. L. Lengnicks og F. E. Hundrups stamtavler og øvrige personallistoriske arbejder en betydelig støtte i arbejdet, men oftest måtte han henvende sig direkte til specialforskere og til andre samlere, med hvem han førte en livlig, elskværdig og udbytterig korrespondance, for alle var de interesserede i Strunks katalogarbejde. Når det f.eks. i den trykte katalog lykkedes ham at opstille en så omfangsrig Holberg ikonografi så skyldes det ikke mindst meddelelser fra forfatteren Oscar Arlaud, der allerede som ung student var en ivrig Holberg-samler. Mellemand var her som i mange andre tilfælde boghandleren H. J. Lyngé, selv en stor samler.

Tyge Brahe-forskeren F. R. Friis har givet Strunk vigtige oplysninger om portrætter af den store astronom, og portrætsamleren, kasserer i ordenskapitlet F. A. Mørck, spadserede efter en forespørgsel fra Strunk angående grev Yoldi, omgående på kirkegården for personlig at verificere fødsels- og dødsdata. I Norge kunde Strunk ikke finde en bedre meddelelse end historikeren, pastor A. Faye (1802-1869), som meddelte hvad han vidste om portrætter af sine landsmænd født før 1814, som efter Strunks plan skulde optages i katalogen.

Strunks tjenstvillighed og iver efter at nyttiggøre sin samling satte sig også varige spor i kunstens verden. Således lånte Constantin Hansen, der i mange år stred med sit vældige maleri af den grundlovgivende rigsforsamling, i 1861 29 litografier af Strunk, alle forestillende medlemmer af denne forsamling. De blev leverede tilbage 19.5.1863, „men paa Professorens Anmodning atter tilstillede ham 16.11.1863“, hvorefter Strunk igen fik dem tilbage 28.11.1864. Det er ikke stedet her at undersøge i hvilket omfang Constantin Hansen har benyttet de omtalte litografier som forlæg for sit store gruppebillede, men oplysningen giver nye muligheder for at forstå dette hovedværk i dansk kunsthistorie.

Da Strunks samlinger efter hans død i 1888 blev tilbudt staten, fremhævedes også den direkte betydning de havde haft for Heinrich Hansen da han malede „Arvehyldningen på slotspladsen 1660“, for A. Fabricius' „Illustreret Danmarkshistorie for Folket“ (1854-55), P. Hansens „Illustreret dansk Litteraturhistorie“ (1886), og for mange andre værker.

I 1863-64 lykkedes det Strunk med støtte af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet, at få udgivet første bind af sin katalog: „Samlinger til en beskrivende Catalog over Portraiter af Danske, Norske og Holstenere“, som et bidrag til den danske personal- og kunsthistorie, „saavel kobberstukne som xylograferede og lithographerede“, omfattende 3.756 beskrivelser af portrætter, hvoraf de 2.323 fandtes i Det kgl. Bibliotek, resten i private samlinger. Strunks fortjenester af biblioteket var hermed uomtvistelig – henvend to trediedele af beskrivelserne gik jo på bibliotekets samlinger, hvoraf de fleste løse blade nu var katalogiserede. Bibliotekets embedsmænd, særlig Frederik Fabricius, havde naturligvis fulgt arbejdet med levende interesse og gav mange værdifulde oplysninger, særlig af personalhistorisk art, men om nogen direkte medvirken var der ikke tale. Den værdi som Werlauff og Fabricius tillagde katalogarbejdet kom dog tydelig frem i de anbefalende udtalelser, som Strunk kunde vedlægge sin ansøgning om økonomisk støtte hos ministeriet, der da også betalte trykkomkostningerne.

For sin tid var Strunks katalog et fyldestgørende værk som med hensyn til udførlige beskrivelser langt overgik hvad der på det tidspunkt fandtes i udlandet. Når man alligevel må undre sig over, at f.eks. så mange portrætlitografier fra omkring midten af forrige århundrede mangler i katalogen, er forklaringen jo tildels Vahls „ophobning“ af disse blade, som først blev ordnede af Bruun i 1870'erne, og altså ikke har været tilgængelige for Strunk. En moderne benytter af katalogen vil ofte også finde både den typologiske og kronologiske opstilling vaklende og tilfældig, men må her tage i betragtning, at Strunk kun havde en ringe del af det materiale til rådighed, som P. B. C. Westergaard næsten 70 år senere kunde udnytte på anderledes systematisk måde. Det var unægtelig et pionerarbejde som Strunk havde påtaget sig, og han var sig dets mangler bevidst. Således skriver han 23.3.1864 til pastor Faye, da han er midt i den meget besværlige korrekturlæsning, at han har haft megen vanskelighed med at få oplysninger om norske personer. I den anledning sender Faye ham norske portrætter, som Strunk ikke kender og ikke kan nå at få med i katalogen, hvilket giver anledning til følgende hjertesuk i svarbrevet af 13.6.1864:

„ . . . Det er meget beklageligt at gøre saadanne Opdagelser, især naar

man har gjort sig saa megen Umage for at skaffe sig det fornødne Materiale. Jeg trøster mig med, at Intet er fuldkomment i Verden. Naar en anden Mand i Tiden vil paatage sig et saadant Arbejde, vil han hos mig finde noget Materiale som vil spare ham nogen Uleilighed . . .“.

Da første hæfte udkom i 1863, vakte det ikke opsigt i videre kredse udover dem, der allerede i lang tid havde fulgt arbejdets tilblivelse med faglig interesse. Vel lidt skuffet herover skriver Strunk i ovennævnte brev af 23.3. til Faye:

„. . . Det eneste Blad der har viist mig den Velvillie at anmelde Heftet, har ønsket at jeg vilde meddele vidtløftigere Personalialia. Det er saare vanskeligt at gjøre alle tilpas. . . Viis mig den Velvillie at sige mig Deres oprigtige Mening om mit Arbejde, jeg vil sætte megen Priis derpaa . . .“.

Det var vigtigt for Strunk, både af faglige og økonomiske grunde, at få nogle oprigtige udtalelser om dette første bind, der ikke omfattede beskrivelser af fyrstelige portrætter; de skulde udgøre et særskilt andet bind, hvortil han også håbede at få tilskud fra det offentlige. Det lykkedes da også Strunk ved kultusministeren, den initiativrige beskytter af kunst og videnskab, Jacob Scavenius' bistand i 1882 at få udsendt katalogen over portrætter af kongehuset og de dermed beslægtede fyrstelige personer, omfattende 1428 beskrivelser, hvoraf ikke mindre end 1032 gik på det kongelige Biblioteks samlinger.

Strunk havde i den forløbne tid vundet sig et navn som samtidens bedste portrætkender her i landet, og hans grundige kendskab til grafik i almindelighed, førte naturligt til at han i 1862 – foruden sine mange andre gøremål – blev knyttet til den kongelige Kobberstiksamling, hvor han i 1869 blev inspektør efter at J. M. Thiele havde trukket sig tilbage. Kobberstiksamlingen havde til huse i Prinsens palæ, hvor Strunk tillige havde sit arkæologiske virkefelt og i de senere år også sin privatbolig.

Da ledelsen af det nationalhistoriske museum på det genopførte Frederiksborg i 1881 skulde påbegynde opstillingen af museets samlinger „blev det hurtigt klart for bestyrelsen, at man ikke havde tilstrækkeligt med materiale til at dække den enorme vægplads og man besluttede sig derfor til at købe lægen Carl Schiøtz' efterladte samling af næste 7000 grafiske blade, for at afbøde denne mangel“. Det var næsten en selvfølge, at man bad Strunk om at være mellemmand ved dette køb, hvorved muscet ikke alene fik billeder til de mange tomme vægge, men også lagde grunden til en værdifuld billedsamling, som senere er blevet stærkt forøget.²⁴⁾

Vandt Strunk således mere og mere anerkendelse som portrætspecialist her i landet, så kunde han nu også glæde sig over den opmærksomhed, som hans katalogarbejde vakte i udlandet. Således anmeldte den

kendte tyske kunsthistoriker J. E. Wessely (1826-95), katalogen over kongehusportrætterne i *Kunst-Chronik, Beiblatt zur Zeitschrift für bildende Kunst*, Leipzig, 1883 no. 15, hvori han særlig fremhævede dens værdi for kunsthistorikerne, fordi Strunk i sit materiale også inddrog malerier, skulptur og „endog“ medaljer, hvorved det fik perspektiv langt udover Danmarks grænser.

I *Revue des questions historiques*, 1.4.1885, roste folkloristen Pierre-Eugène Beauvois, som 1879 havde oversat C. F. Allens Danmarkshistorie til fransk, begge kataloger i en grundig anmeldelse, hvori han særlig fremhævede den nytte franske historikere, der interesserede sig for forbindelsen Danmark-Frankrig, kunde have af dette omfangsrige og kundskabsfyldte værk, og sluttede: „C'est donc une oeuvre qui interesse plusieurs nations. Il est à souhaiter que m. Strunk la poursuive jusqu'à présente année dans le supplement qu'il a promis de donner“. Det var Strunks hensigt at udgive et supplement, men han nåede det ikke. Måske blev han også mere optaget af tanken om en registratur over danske malede portrætter, således som en anmelder i *Berlingske Tidende* opmuntrede ham til, i overensstemmelse med den opfordring, som var fremkommet i *Personalthistorisk Tidsskrift* 1882. Ej heller dette arbejde kom videre end til en anseelig korrespondance med portrætbesiddere,²⁵⁾ som reflekterede på opfordringen, og blev først genoptaget af E. F. S. Lund ved udgivelsen af „*Danske malede Portrætter*“ 1894.

Som arkæolog og museumsmand indtog Strunk en tilbagetrukket position. Herom skriver han i et brev til Sven Nilsson i Lund, 1.6.1867. „ . . . Jeg indtager en underordnet Stilling i Samfundet har ikke noget Navn paa Videnskabens Gebet og er kun en ret og slet Museums-Embedsmand, men jeg har en god Villie og glæder mig ved undertiden at kunne bidrage til at fremme et og andet Foretagende, naar man ønsker min Bistand . . . “²⁶⁾

Selv uden „glimrende“ egenskaber glædede han sig over den berømmelse som venen Worsaae opnåede i kraft af sin strålende begavelse og repræsentative egenskaber. Ved den internationale arkæologiske kongres, som afholdtes i København 1869, var Worsaae det helt naturlige midtpunkt og blev berømmet fra alle sider, hvorimod Herbst og Strunk, som begge havde ydet en stor og fortjenstfuld indsats ved udstillingen af oldsager og antropologiske tegninger på universitetet, blev aldeles oversete, hvilket gav anledning til alvorligt mismod. Herom skriver fru Wilhelmine Strunk til venen, professor Sven Nilsson 18.9.1869, efter kongressens afslutning: „ . . . Af og til faar han (Strunk) desværre en Fornemmelse af slet ikke at være til. Jeg trøster ham da med at dette

A. Strunks taffelur. Sign. Thomas Hunter. Ca. 1760. Frederiksborgmuseet.

stemmer godt med de oldnordiske Skikke, thi naar Kæmpen døde, satte man hans Hest hos ham i Høien. Herbst og Strunk vare i Virkeligheden Thomsens Heste, og skjøndt de af og til synes at være tilstede i Museet – deres egentlige Livsgerning er sat i Høien hos ham“.27) At det ikke var Worsaae der fremkaldte dette mismod, derom vidner det ægte og uforanderlige venskab der bestod mellem disse to meget forskellige mennesker livet igennem.

Blandt ægteparret Strunks nære venner var også biskop H. L. Martensen, hvis kone var ungdomsveninde af fru Strunk. Martensens datter Josepha Martensen har i sine erindringer²⁸⁾ givet et levende billede af det strunkske hjem i Prinsens palæ: „De Strunkske Stuer var stærkt personlig prægede og dannede en stemningsfuld Baggrund til de smaa fornøjelige Sammenkomster; især var Dagligstuen ejendommelig og smuk. Meget rummelig var den og med en usædvanlig Loftshøjde; man var jo paa et Palæ! Møblerne var tunge og massive. Vinduerne, der vendte ud mod den fornemme, stille Palægaard, havde smaa Ruder; de brede Karmer var fulde af alskens Planter, om Sommeren af et rigt Fior af mange-

artede engelske Pelargonier, og mellem Blomsterpotterne stod 2-3 Fuglebure med kvidrende Beboere . . . Et lille Skab med Glas for Døren var fuldt af Antikviteter. Paa den modsatte Væg stod et lignende Skab med Bøger, . . . oppe paa et dejligt gammelt Chatol stod et Bronzeur, som efter hvert Timeslag spillede en underlig vemodig Melodi, vist en gammel Salme, – det lød saa ejendommeligt og kunde sætte en i saadan en mærkelig drømmende Stemning. Endelig – sidst, men ikke mindst – var Væggene dækkede fra øverst til nederst med sjældne Kobberstik, baade ældre og nyere Kunst. Hvad der især fængslede Øjet, var de mange gamle Portrætter. Over Sofaen hang et stort Billede af Ludvig d. 14., i Harnisk og med Allongeparyk; ved hans ene Side hang Madame Maintenon, ved hans anden en af hans Feltherrer – jeg tror „le grand Condé“. Af Napoleon var der flere Portrætter, et i Kroningsdragt, et andet viste hans Dødsmaske; dette sidste var aldeles vidunderlig skønt. Endvidere husker jeg f.eks. Rembrandts dejlige „Portrait de femme“ fra Louvre og forskellige Billeder efter Paul de la Roche, som „Edwards Sønner“ og „Lord Strafford“. Et Stik efter Ary Sheffer gjorde stærkt Indtryk paa mig, da jeg som barn saa det første Gang; Strunk havde da lige erhvervet det; det forestillede det berømte Sted i Dantes „Helvede“, hvor Dante og Virgil træffer de to ulykkelige, men hinanden tæt omslyngende elskende, Francesca da Rimini og Paolo Malatesta. . . . Mange år efter – Strunks var længst døde, mine Forældre ogsaa – var jeg en Sommerdag paa Frederiksborg Museum. Pludselig hørte jeg i en af Salene lige bag mig en underlig vemodig gammeldags Melodi: Hvad var dog det? Jeg vendte mig om! „Strunks Ur!“ udbrød jeg. Ja rigtig nok, der stod det, den gamle Ven, paa en Marmorkonsol og spillede nu her for alle de ligegyldige Passanter stadig den gamle Sang, de samme Toner, som i sin Tid havde lydt Dag ud, Dag ind for de to sjældne og ejendommelige Mennesker i det stille Hjem paa Prinsens Palæ“.

En prøve på Strunks humoristiske talent, som merede Worsaae så meget, er bevaret i et brev til denne dateret 14.9.1872. Efter en ganske respektløs omtale af Grundtvigs begravelse: „Den Vartov Kællingeprest er da endelig rejst af og begravet under frygtelig Staahej. Han var dog igrunden en hæslig gammel Karl, en rigtig Ufredsmand, saavel i Kirken som i Staten . . .“ går han over til en beskrivelse af de mere intime forhold på oldnordisk museum, nemlig i portstuen: „Iblandt Dagens Nyheder inden Døre maa jeg dog nævne Madsen Juniors Forlovelse, der har vakt megen Munterhed i Portstuen, hvor den Skønne har givet Møde flere Aftener. Partiet synes at være lavet af gamle Mads, i det mindste værner han om Familiens Ære ved at meddele, iblandt andre til Herbst,

at hans Broders Forlovede er Enke efter en Brændevinsbrænder. Brudgommen selv fremstiller hende derimod som Jomfru Nielsen, der i Aar har *fort Hus* for en Brændevinsbrænder i Kalundborg, som har efterladt hende 7000 Rigsdaler og alt sit Bohave, syv opredte Senge, Linned, Sølvtoj etc. etc. og „som nu altsammen kommer mig tilgode“. Derpaa tilføjer han rigtignok: Hvad Fanden rager det mig, om hun har levet i 20 eller 30 Aar med Brændevinsmanden, det er Pinedød lige meget, nu er hun min, og jeg skal Faen æde mig nok sørge for etc. Damen møder med mange Ringe paa Fingrene, et højroset Mundlæder, der spaar Allehaande for „sølle Madsens“ Ro, og et stort Guldur paa en Vom, der vilde være selve Brændevinsmanden værdig. Fik han endda en Tønde Cadovius i Medgift! Lev vel og vær tillige med Din kære Kone hjerteligst hilset fra Din hengivne

A. Strunk.“²⁹⁾

Den 7.3.1888 døde Strunk, så temmelig ubemærket af offentligheden, men dybt savnet af sin kone og af sine mange venner. Blandt disse var også juristen og arkæologen T. Hindenburg (1836-1919), som med megen varme og energi tog sig af fru Strunks forhold. I pension og overlevelsereente havde enken kun 850 kroner, og det var derfor naturligt at søge udveje til at forbedre hendes økonomiske forhold. Allerede i foråret 1888 rettede Hindenburg henvendelse til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet med forespørgsel om evt. køb af Strunks portrætsamling til staten. 13.4 sendte ministeriet andragendet videre til bibliotekaren ved Det store kongelige Bibliotek med oplysning om at samlingen omfattede ialt 5649 portrætter af danske, norske og holstenere og vurderes til 7278 kroner og 35 ører, idet man udbeder sig „Hr. Justitsraadens behagelige Ytringer om De maa finde Samlingen i og for sig egnet til Erhvervelse for Staten“, specielt til Det kgl. Bibliotek.

Herpå svarer Chr. Bruun 23.4. med en længere redegørelse,³⁰⁾ hvori det bl.a. hedder: „... I Fortalen til sin Bog: „Samlinger til en beskrivende Catalog over Portraiter af Danske, Norske og Holstenere“, der udkom 1865, siger Strunk: „Samtlige Portraiter i det saakaldte Müllerske Pinakothek . . . og den nye kgl. Samling sammesteds danne Grundlaget for den Fortegnelse og ere foran Løbenumrene betegnede med *. Det fremgaac af denne Bemærkning, at Strunk har tillagt Kgl. Bibl.s Portraitsaml. en stor Betydning, dels vistnok paa Grund af de gode Exemplarer, der findes i den, dels fordi den har Udsigt til at blive varig og at blive holdt sammen.“ Bruun gør derefter rede for Müllers pinakotek, for Fabricius' ordningsarbejde, og det tomrum, der opstod derefter: „Men

alle de Portraiter, som vare komne til siden den tid, blev først ordnede i Aarene 1871-75 af mig, og en stor Del af alle disse Portraiter var følgelig ikke tilgængelig for Strunk, da han samlede Materialet til sin første Bog“. Derfor er det urigtigt at tro, at de i Strunks katalog med * betegnede portrætter udgør hele bibliotekets bestand. Bruuns ordningsarbejde er derimod kommet Strunk tilgode ved udarbejdelsen af kongehusportræterne. Bruun indrømmer villigt, at der naturligvis er portrætter i privateje som biblioteket ikke besidder, men fortsætter: „Hvorledes Bibliothekets Portraitsamling voxer, vil fremgaa af følgende Tal: fra 1864 til 31 Marts 1888 er der afleveret fra Lithographerne c. 800 Portr., ved Kjøb erhvervet ca. 1330 Blade til en Pris af ca. 2700 Kr. (For Müllers Pinakothek betaltes ca. 5000 Kr., Portraiterne i dette udgjøre ca. 2100 Blade af ialt ca. 4500). I indeværende April Maaned er kjøbt afdøde Kaptain Agerholms enestaaende Samling af Portraiter udførte af Chrétien og Flindt, 329 Blade, heraf 214 med Angivelse af Navne, for en Sum af 300 Kr.

Afdøde Justitsraad Strunks Portraitsamling, der er angivet at indeholde 5649 Blade, er tilvisse en anselig Samling, om end noget mindre end Justitsraad Mørcks paa 5809 Blade, der solgtes ved Auktion 1874, og nuværende Etatsraad F. S. Bangs paa 6346 (de Danske allene), der solgtes ved Auktion 1877. Men jeg er rigtignok meget tvivlsom, om det gaar an at raade til at Staten erhverver den. Thi Staten ejer allerede Portraiterne i det store kongelige Bibliotheks Samlinger, som den dels har kjøbt dels faaet afleveret fra Lithograferne som Pligtexemplarer (disse endog i to Exemplarer) – med et Antal af vistnok henimod 7000 Blade. Strunks Samling er i en vis Hensende noget fyldigere, idet Portraiter fra Illustreret Tidende og lignende Blade, eller fra trykte Bøger ere medtagne (oftest vistnok i Særtryk), men alt det egentlig det kommer an paa, findes i rigt Maal her i Bibliotheket . . .“ „Naar der er gjort opmærksom paa, hvor vigtig Strunks Samling har været for Forfattere og Kunstneres Reproducering af Portraiter, da er den Sag mig vel bekjendt, og det har Publikum væsenlig havt Ejerens elskværdige Imødekommen at takke for. Men jeg maa dog gjøre opmærksom paa, at ogsaa det st. kgl. Bibl. Portraitsamling har været tilgængelig for Publikum og at dette jævnlig har faaet Portraiter tillaans til Reproducering. Dette har ganske vist ikke kunnet ske for det Müllerske Pinakotheks Vedkommende, da Bladene ere monterede paa Kartoner i Bind, men der er blevet photographeret efter dem i Bibliothekets Lokale, og i en ny Bibliotheksbygning vil der naturligvis blive sørget for Lokale til et photographisk Atelier. (Forøvrig bruges jo nu de saakaldte tørre Plader).

Der er en Betragtning, som endvidere gjør det tvivlsomt for mig at

Chr. Bruun. Fot. af J. Petersen & Søn.

tilraade den Strunkske Portraitsamlings Kjøb af Staten. Hvis dette bliver fuldbyrdet, kan det kun bringe Uro ind i Forholdene som de nu engang ere ordnede. Nu er det store kongelige Bibliothek hele Aarhundredet igjennem blevet anerkjendt som Hovedstedet, hvor de danske Portraiter samles, og hvor det manglende kjøbes – og saaledes bør det fremdeles være. Men kommer der en offentlig Institution til, hvor det Samme skal gjælde, ja saa bliver der en overvættes Rigdom, det kan næppe være rigtigt, at de samme Formaal forfølges paa forskjellige Steder. Hertil maa endnu erindres, at i Aaret 1880-81 erhvervede Carlsberg Fondet til det national-historiske Museum paa Frederiksborg den Samling paa ca. 6000 Portraiter, som Doktor Schiøtz i Roskilde havde efterladt sig. Carlsberg Fondet i dets Forhold til Frederiksborg Slot maa dog vel kaldes en offentlig Stiftelse.“

Bruun konkluderer, at „der er ingen Nødvendighed for Staten til at købe den Strunkske Portraitsamling“ – det går ialfald ikke an at købe den til den velforsynede samling på det kgl. Bibliotek, da man blot vil komme „til at sidde inde med en stor og kostbar Samling Dupletter og Tripletter“. Bruun, som unægtelig havde ofret megen tid og interesse på

bibliotekets billedsamling, viser sig i sin afvisende holdning meget selvfølende på bibliotekets vegne og påfaldende lidt anerkendende overfor den tjeneste Strunk vitterligt har gjort biblioteket og dermed offentligheden ved udgivelsen af sine kataloger.

Et helt andet syn på denne sag havde chefen for Universitetsbiblioteket, S. Birket-Smith. Efter Bruuns afslag rettede ministeriet d. 17. maj henvendelse til Konsistorium og forespurgte om samlingen havde Universitetsbibliotekets interesse.³¹⁾ Fru Strunk var nu villig til at afhænde samlingen for 5000 kr. Ministeriet bad Konsistorium nedsætte et udvalg til nærmere overvejelse af sagen. Det nedsatte udvalg, bestående af professorerne Edvard Holm, Julius Lange og bibliotekaren S. Birket-Smith erklærede sig meget interesserede, men Holm ønskede dog først samlingen opstillet i universitetsbiblioteket for at komiteen ved selvsyn kunne danne sig en mening om dens værdi. Først et år senere faldt afgørelsen: Konsistorium besluttede sig til at købe samlingen for 5000 kr., men Birket-Smiths positive standpunkt til erhvervelsen var allerede klarlagt i et brev til Hindenburg 4.5.1888, altså lige efter Bruuns negative indstilling til ministeriet.

Birket-Smith anfører indledningsvis, at biblioteket ikke har penge til indkøb af en billedsamling som Strunks, men tilføjer samtidig, at han ville betragte det som overordentligt ønskeligt, „og i hvilken Grad dette var min Mening, vil De have indset af, hvad jeg samtidig fortalte Dem, at jeg selv efter fattig Leilighed for længere Tid siden havde begyndt at danne en lille Samling af de Blade, som Bibl. allerede i Forvejen ejede, og hvortil var føjet enkelte, som jeg ad privat vej havde erhvervet. Det Synspunkt, hvorfra jeg herved er gaaet ud, er det, at Univers.Bibl.s Opgave jo i Virkeligheden er en dobbelt. Det er ikke blot et i snævrere Forstand Bibliothek, men det er tillige – ligesom det store kgl. Bibliothek, omend naturligvis efter en mindre Maalestok – et Nationalbibliothek. Jeg tænker herved mindre paa, at Bibl. benyttes overmaade stærkt af alle Samfundets Lag, end paa den Kjendsgerning, at Bibl. lige saa vel som det kongelige er bestemt til at være Opbevaringssted for hele den danske Literatur . . .

Men hvad der gjælder Literaturen gjælder i Virkeligheden ogsaa den danske Kunsts Frembringelser, det vil i denne Sammenhæng sige saadanne Frembringelser, som egne sig til Opbevaring i Bibliotheket, altsaa særlig danske Kobberstik, Træsnit og Lithografier. Disse Sager ere paa deres Sted lige saa fuldt som Literaturen et Udtryk for en Side af Aandslivet i vort Fædreland . . . Ikke mindst gjælder dette om de danske Portræter, som jo – helt bortset fra deres Kunstværd – staa i nærmeste For-

hold til det, der bør være enhver dansk Mand kjærest og interessantest: *vor nationale Historie*.

Desværre har Afleveringspligten for Kobbertrykkere og Lithographer hidtil kun gjaldt for saadanne Portræter, som hørte til bestemte Bøger, og da mine Forgængere ved Bibliotheket kun have haft ringe Sands for Kunst, er Følgen bleven, at det kun er saalidet og rent tilfældigt, hvad Bibl. tidligere i Retning af Portræter er kommet i Besiddelse af . . .

Tanken om at faa dannet en dansk Portrætsamling ved Bibliotheket er allerede gammel for mig, og De har jo, efter hvad De antydede for mig, selv hørt af Strunk, at jeg flere Gange havde opfordret ham til at testamenterer Bibl. sin Samling, ligesom jeg ogsaa forstod Dem saaledes, at det kun var hans mindre gode pekuniære Stilling, der forhindrede ham deri. De vil derfor indse, at hvis De, i Følge Deres særlige Forhold til denne Samling . . . kunde bidrage til, at den, uden Byrde for vort Budget, kunde blive overdraget til Universitets Bibl., vilde jeg, og jeg tror at turde sige, ogsaa den store Del af Publikum, være Dem overordentlig taknemmelig derfor . . .“

Efter et års arbejde fra Hindenburgs Side, må det have været ham en glæde at kunne afslutte sagen med følgende brev af 21.4 1889 til Birket-Smith, selvom prisen imellemtiden var faldet til 4000 kroner:

Efter Konference med d'Herrer i Kvæsturen tillader jeg mig at henstille, at De vil tilskrive Kultusministeriet omtrent saaledes:

Efter at der paa Universitetets Budget for indeværende Finansaar er bevilget 4000 Kr. til Indkjøb af den Strunkske Portrætsamling til Universitetsbibliotheket, har jeg for det angivne Beløb afkjøbt Oretss. Hindenburg som Befuldmægtiget for Enkefru Strunk Samlingen, og denne er afleveret til Bibliotheket, hvorfor jeg tillader mig at indstille, at Købesummen anvises Oretss. Hindenburg i hans nævnte Egenskab til Udbetaling. (Jeg længes nemlig paa Fruens Vegne efter at sætte Summen paa Rente).

Deres forbundne

T. Hindenburg.

En menneskealder senere blev samlingens tilhørsforhold, om end indirekte, taget op til drøftelse. Det af undervisningsministeriet nedsatte biblioteksudvalg, hvis arbejde bl.a. resulterede i den nuværende fagdeling mellem Det kgl. Bibliotek og Universitetsbibloteket, bestemte ogsaa at Det kgl. Bibliotek skulle være landets centrale billedsamling, og på denne måde blev Strunks portrætsamling da i 1932 bragt derhen, hvor den naturligt hørte til.

NOTER

(1) Under Willum Worm fra 1673 til 1704. – (2) Se H. C. Bering-Liisberg. Kunst-kammeret, 1897, og Otto Andrup. Den kongelige Samling paa Rosenborg gennem hundrede Aar. Hefte 1, 1933 (det udkomne). – (3) Fund og Forskning XVI, 1969, s. 53 ff. – (4) Samlingen opbevarede indtil 1940 i de originale bind fra 1786, derefter som løse blade i læg og kuverter, men i den oprindelige orden. – (5) J. L. Ussing. N. L. Høyens Levned, I. 1872, s. 198. – (6) Kgl. Bibls arkiv, journalsager, ældre rk. nr. 624. Thomsens pro memoria til A. W. Hauch 5.7.1830. – (7) Knud Fabricius. Regensen gennem hundrede Aar, 1923-25, s. 62. Om Fr. Fabricius se også Chr. Bruun. Erindringer fra det gamle kongelige Bibliothek, 1906, og Carl Dumreicher. Under uglens og ørnens vinger, 1964. – (8) Kgl. Bibls arkiv, journalsager, ældre rk. nr. 932. – (9) Samme modvilje havde Fabricius overfor en anden af hoffets protégéer, forfatteren Carl Brosbøll (Carit Etlar), ved hvis ansættelse i 1853 han spontant skal have udbrudt: „Hvad skal vi med den Gjøngehøvding?“. Se C. Nyrop i: Det kgl. Biblioteks gamle og nye Hjem, 1906, s. 31. – (10) Frederik VI. tilskrev bibliotekschefen A. W. Hauch om sagen. Kgl. Bibls arkiv, journalsager, ældre rk. nr. 923. – (11) Kgl. Bibls arkiv, journalsager, ældre rk. nr. 1 ad nr. 1109. – (12) Kgl. Bibls arkiv, journalsager, ældre rk. nr. 1067. – (13) Kgl. Bibls arkiv, journalsager, ældre rk. nr. 1208. – (14) Borch, Rasmus (1768-1846), skolemand og samler. – (15) Schiøtz, Carl (1807-77), hospitalslæge i Roskilde, hvis samling var grundlagt af hans svigerfar, Rasmus Borch.

(16) Chr. Bruun. Erindringer ... s. 52. – (17) Strunks egne optegnelser. Arkivet. Det nationalhistoriske museum på Frederiksborg. – (18) Afskrift i Victor Hermansens efterladte materiale til en C. J. Thomsen biografi. Kgl. Bibl. NkS. 4546, 4°. Om Thomsen og B. E. Hildebrand se iøvrigt B. Hildebrand. C. J. Thomsen och hans lärda förbindeiser i Sverige 1816-1837, I-II. Uppsala 1937-38. – Strunk skriver selv, at hans „dansk-norske historiske Portraitsamling“ grundlagdes i 1844 med 180 blade, hvoraf de 30 forestillede kongelige personer. Kgl. Bibl. Add. 643 b.4°. – (20) Tidsskr. for nord. Oldkyndighed, I. 1832, s. 197. – (21) Schaper, Gottfred, d. 1851 76 år gl., kaptajn og murmester. – (22) Add. 643 b.4°, hvori Strunks korrespondance vedr. hans portrætkataloger. – (23) Add. 643a 4°. – (24) O. Andrup i Det Nationalhistoriske Museum paa Frederiksborg. Beretning om dets Virksomhed 1878-1928 s. 24-25. – (25) Add. 643 f.4°. – (26) Breve fra Adolph og fru Vilhelmine Strunk til Sven Nilsson. Kgl. Bibl. Ms. phot. nr. 151 fol. (Originalerne i Universitetsbiblioteket i Lund). – (27) I anledning af kongressen blev dog både Strunk og Herbst justitsråder, medens Vald. Schmidt og J. Engelhardt blev titulære professorer, L. Müller etatsråd og Worsaae kommandør af Dannebrog. – (28) Josepha Martensen. H. L. Martensen i sit Hjem og blandt sine Venner, 1918, s. 69 ff. – (29) Brevet, der tidligere er gengivet i Skalk, 1972 nr. 4, tilhører hr. Frederik Raben-Levetzau. – (30) Ministeriets skrivelse af 13.4. og Bruuns svarkoncept i Kgl. Bibls arkiv, journalsager, nyere rk. nr. 1369. – (31) Rigsarkivet. Universitetets arkiv. Universitetsbibliotekets breve, hvoriblandt også Birket-Smiths korrespondance med T. Hindenburg.